

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЯК МЕХАНІЗМ ПРОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ-ПОЧАТКІВЦЯ

Розвиток креативності як механізму продуктивної діяльності вчителя у процесі професійного становлення забезпечується можливістю переходу до реалізації інноваційної освіти, що передбачає активізацію творчих дій учнів, розвиток їх креативних здібностей і можливостей, оволодіння ними методикою нововведень у навчальній сфері та формування креативного стилю мислення на базі фундаментальної підготовки.

У процесі науково-пошукової роботи нами виявлено, що проблема розвитку креативності вчителя у процесі професійного становлення знаходиться в центрі уваги багатьох відомих учених, зокрема Д.Б. Богоявленської, М.О. Холодної, В.О. Лісовської, Я.А. Пономарьова, Р.М. Грановської, С.О. Сисоевої, В.Н. Дружиніна, В.А. Крутецького, М.М. Поташника, Ю.З. Гильбуха, Н.Ю. Посталюка, Н.В. Кухарева.

Досліджено, що “креативність” вчені розуміють по-різному: як інтелектуальну активність (Д.Б. Богоявленська), процес (Д. Кугер, П. Плсек, П. Торренс, Г. Уоллес), особистісні якості (Дж. Катена, Д. МакКіннон), життєвий стиль чи особистісний розвиток (А. Маслоу, К. Роджерс), когнітивний процес (Дж. Гілфорд, П. Торренс, Д. Треффінджер), продукт (Г. Гарднер, Дж. Катена, Д. Перкінс). Деякі дослідники вбачають її у здатності особистості досягнути креативного результату в процесі напруженої діяльності у сприятливому середовищі (Р. Муні, М. Роудз, Г. Еквалл, С. Ісаксен) [1].

На початку професійного шляху перед учителями постає важливе завдання у повній мірі реалізувати свій творчий потенціал, бути авторитетною, активною особистістю. Вчителі-початківці повинні навчитися сприймати нове, творчо мислити, вміння активно діяти, відкриваючи нові горизонти творчості. Використання методик творчої роботи в освітньому процесі стимулює виникнення потреби в постійному оновленні знань, зміні світосприйняття учнів. Поєднання навчального процесу з науковим пошуком служить важливою умовою розвитку креативності та становлення творчої компетентності вчителя.

За результатами анкетування вчителів Полтавщини (156 осіб) на питання «Які, на Вашу думку, основні чинники творчої активності для вчителя?» ми отримали такі відповіді: різноманітні предметні подорожі (67,0%); спілкування з учнями (85,0%); визнання учнями вчителя як фахівця (87,0%); задоволення від виконаної роботи (95,0%); коли учні вчителя вступають до вищого навчального закладу й отримують високі бали з його предмета (64,0%); внутрішні сили (92,0%); благополуччя в сім'ї (98,0%); усвідомлення необхідності власної праці (98,0%); допитливість учнів (63,0%).

Вивчення креативності започаткував Дж. Гілфорд, який вирізняв у структурі інтелекту конвергентне і дивергентне (творче) мислення. За його словами, конвергентне мислення актуалізується, якщо людині, яка розв'язує завдання, потрібно, врахувавши безліч умов, знайти єдино правильне рішення;

їх може бути кілька, але ця кількість завжди обмежена. Дивергентне мислення автор розумів як тип мислення, що розвивається різними напрямками. Такий тип мислення допускає варіювання шляхів розв'язання проблеми, несподівані висновки. Дж. Гілфорд вважав операції дивергенції, перетворення та імплікації основою креативності як загальної творчої здібності [3, с. 74].

Е. Торренс трактував креативність як здатність до загостреного сприйняття недоліків, прогалин у знаннях, відчуття дисгармонії. Креативність він вважав загальною здатністю, яка ґрунтується на поєднанні загального інтелекту, особистісних характеристик і здібностей до продуктивного мислення [5, с.80].

Вважаємо за необхідне розглянути думку С.Д. Максименка, який зауважує, що креативність є глибинною, відпочатковою й абсолютно «природною» ознакою особистості – це є вища форма активності. Активність, яка створює і залишає слід, втілюється. З іншого боку, креативність означає прагнення виразити свій внутрішній світ [3, с.17].

Більшість вчених розглядають креативність як здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися в мисленні від традиційних схем, швидко вирішувати проблемні ситуації. Деякі визначення креативності роблять акцент на результати діяльності, інші – на особистісні якості творця чи необхідні зовнішні умови. Одні автори підкреслюють, що термін «креативний» слід застосовувати тільки щодо рідких спеціальних здібностей, у той час як інші вважають, що цей термін означає загальну креативну здатність, якою деякою мірою володіють усі здорові індивіди. Існує тенденція розділяти креативність на малу і велику, відносячи до першого прояв нестандартності й оригінальності в повсякденних ситуаціях, а до другого – істотний вплив на культуру і суспільство в цілому [2, с. 29]. Жодне з визначень не є безперечним.

На наш погляд, у психолого-педагогічних дослідженнях сутність поняття «креативність» досить широко і обґрунтовано розкрила С.О. Сисоєва. Вона визначає це поняття як основу творчої діяльності й активності вчителя.

На думку російських вчених В. Н. Дружиніна та Н. В. Хазратової процес розвитку креативності проходить дві фази:

«первинна» креативність – загальні творчі здібності, неспеціалізовані стосовно визначеної сфери людської життєдіяльності. Її розвиток проходить на мотиваційно-особистісному рівні у віці 3 – 5 років. Спад творчих проявів із 6 років при активізації інтелектуальної активності вважається наслідком зменшення ролі несвідомого в регуляції поведінки і зростанням критичності у свідомості;

«спеціалізована» креативність – здатність до творчості, пов'язана з визначеною сферою людської діяльності, що розвивається на продуктивному рівні в 13 – 20 років. Індивід або затримується на фазі наслідування назавжди, або переходить до оригінальної творчості [2, с 24-25].

Вважаємо, що процес розвитку креативності вчителя буде більш результативним, якщо навчати педагогів прийомам раціональної розумової діяльності та виробляти стиль творчого мислення.

Для розвитку творчості особистості, реалізації творчого потенціалу на кафедрі загальної, вікової та практичної психології видано навчальний посібник «Психологія творчості», який рекомендовано Міністерством освіти і науки України.

Професійне становлення вчителів-початківців вимагає напруженої розумової, креативної та рефлексивної діяльності, постійного самовдосконалення. Креативність є основою цього процесу, механізмом продуктивної діяльності вчителя. Розвиток креативності вчителя сприяє формуванню творчої особистості учнів й створює умови для саморозвитку та самореалізації.

Висновки. Отже, проблема розвитку креативності вчителя-початківця є надзвичайно актуальною та потребує подальшого дослідження. У подальшій роботі важливо продовжувати та здійснювати теоретичний аналіз проблеми розвитку творчої компетентності вчителів у процесі їх професійного становлення та здійснювати розробку психолого-педагогічних засобів.

Список використаної літератури

1. *Гриненко І. В.* Педагогічні умови розвитку креативності майбутніх учителів гуманітарного профілю у процесі фахової підготовки: автореф. дис. На здобуття канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І.В. Гриненко. – Тернопіль, 2008. – 20, [8] с.
2. *Дружинин В. Н.* Экспериментальное наследование формирующего влияния микросреды на креативность / В. Н. Дружинин, Н. В. Хазратова // Психологический журнал. – 1994. – № 4. – С. 83–93.
3. *Яланська С. П.* Психологія творчості : [навчальний посібник] / С. П. Яланська. – Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка. 2014. – 180 с.
4. *Ястремська О. М.* Мотивація креативності новаторів : монографія / О. М. Ястремська, О. І. Бардадим. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 212 с.
5. *Robert Keith Sawyer.* Explaining creativity: the science of human innovation / R. Keith Sawyer. – Oxford New York, 2006. – 354 с.

Ірина Цебрій

ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІКА РАНЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ В ЗАРУБІЖНИХ І ВІТЧИЗНЯНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ — ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Спадщина ранньохристиянських педагогів середньовічної Європи, в якій визначився новий тип європейської культури та освіти, була предметом досліджень упродовж всього Середньовіччя, епохи Відродження, Нового й Новітнього часу. Наприкінці ХХ — початку ХХІ століття ми спостерігаємо нове піднесення інтересу до творчості Боеція, Кассіодора, папи Григорія I, Ісидора Севільського та Алкуїна, що певним чином пояснюється переосмисленням християнських засад в сучасному європейському суспільстві.

Сьогодні тенденція до відродження християнських цінностей, переоцінка людьми різних поколінь морально-етичного змісту християнської педагогіки, активне обговорення можливості введення вивчення релігії в межах шкільної програми вимагає від істориків освіти відповіді на питання про виникнення та зміст релігійних традицій в освіті. Тому автор статті ставить